

Senada Bešić

Mi, dijaspora

Nekada mi nimalo ne smeta i, zaista, bude mi svejedno zato što nas zovu dijasporom, a nekada me baš pogodi i pomalo zaboli kada mi kažu dijaspora. Čudna je to riječ. Uvijek je naš narod zbog raznih razloga išao u inostranstvo; najčešće trbuhom za kruhom, mada većina danas govori da su to bili politički razlozi i neslaganje sa Titovim režimom. Nema veze. Danas tako i tako svako priča svoju verziju događaja i svako misli da je baš samo on u pravu, po tome smo već odavno poznati.

Takve što su išli trbuhom za kruhom, uglavnom u Njemačku, zvali smo gastarbajteri i podrugljivo se ismijavali njihovom načinu pričanja kada bi dolazili u posjete, one što su se selili između gradova zvali smo muhadžeri koji se danas tretiraju kao izbjeglice, a nas koji smo uglavnom protjerani u bijeli svijet smatraju dijasporom. Nešto mi to u početku i nije tako zapinjalo za uho ali u posljednje vrijeme mi zaista smeta. Ne znam kako je sa drugima, ali meni ta riječ ne sjeda. Isprva nisam željela ni da znam šta ta riječ uopšte znači, jer dijaspora nije naša riječ. Ali ne da đavo mira pa otvorih riječnike, tražih i po internetu i nađoh da *diaspora* (a ne dijaspora kako mi izgovaramo) znači židovska naselja van Izraela. Hm... Mi protjerani iz domovine postadosmo kao Židovi svojevremeno. Baš fino.

Ne samo to. Sada smo počeli i smetati kada dođemo. Kao mi se nešto pravimo i *hasimo*. Kao, hvalimo se kako nam je fino u tuđini i nalazimo zamjerke svemu u Bosni. A zaboravilo se kako se '91 i '92 pa sve do dan danas, što zbog rata, što zbog nekakvog čudnog mira i čudne državne tvorevine, narod progonio sa kućnoga

praga. Zaboravila je, izgleda ta Bosna a ni Hercegovina nije boljeg pamćenja, da je njen narod samo mislio gdje će se skloniti i sačuvati živu glavu. Sjećam se kako je Njemačka evakuisala cijeli jedan grad, a mi koji smo bili u obruču bili smo u isto vrijeme i radosni ali i zavidni što se neko uspijeva spasiti. Kada je rat stao, krenu Njemačka vraćati Bosance nazad, ali neće narod kućama. Ma, većina se nije imala gdje ni vratiti niti od čega živjeti, nego ode još dalje od rodne grude, u daleku Ameriku.

Eh, a to je druga priča. Kažem da me u posljednje vrijeme zaista nervira riječ dijaspora. Moji se stotinama godina rađali na istoj zemlji, a sada postadosmo dijaspora. Tema smo mi političara kada se održavaju razni stranački kongresi, pa se oni malo u početku kongresa pokažu i slože neku priču pa ih onda nestane. Kao da je bosanskim političarima stalo do dijaspore...osim kada se približe izbori. Ali i to je jedna druga priča. Valjamo mi samo kada dođemo na godišnji odmor da ostavimo pare, a onda poslije samo čekaju da nam vide leđa.

Priča mi jedna na poslu kako se nasekirala na godišnjem; otvoreno joj rekli da ne mogu podnijeti dijasporu kada dođe preko ljeta. *Ama, očima nas ne mogu vidjeti*, priča mi ona usplahireno. *Znam, odgovaram, jer sam i ja to osjetila kod svoje rodbine, a šta ćeš.* Svake godine kada se vratim sa godišnjeg govorim sebi, eh nećeš vala dogodine u Bosnu, eno ti Turske, Španije, Egipta budi kao gospođa dvije hefte, odmori se ljudski...ali kada se počne primicati mart i april u meni sve nešto počne naprosto vriti i u maju je i karta za brod rezervisana, a ne mogu dočekati taj dan kada ću sjesti u auto pa krenuti na put za Bosnu i opet... sve ponovo.

Nekada primjetim kako se mjerkamo, domaći i dijaspora. Došlo vrijeme da svoj svoga ne može podnijeti pa šta onda čekati od tuđina. Tuđin me danas bolje razumije od moga, domaćeg. Samo ako si otvorio usta i počeo pričati o tome kako ti je, da li radiš ili ne radiš, dočekaju te tvoji rođeni kao sa koca i kažu da se mijenjamo: *Hajte vi malo nazad u Bosnu, a mi da se patimo na Zapadu.* Ispada da kukamo, ali ne kukamo. Čovjek bi progovorio koju riječ i sa svojim narodom a da se to pogrešno ne protumači.

Nekada, kada sam kod rodbine u posjeti i počnepriča o nama, dijaspori, dođe mi da se samo dignem, ustanem, odem i da im više nikada ne otvorim vrata. Dok sam davala i kapom i šakom svi su me voljeli, ugađali mi: *hoćeš pšeničnu maslencu, te hoćeš li kvrgušu od na šeg domaćeg pileta* jer toga nema u inostranstvu, te bi li ovo, te bi li ono. A ja jedne godine dadoh pare da se

promjeni krov, druge pomozu da se napravi stolarija, treće da se sredi kupatilo, a da ne govorim o malim stvarima kao pare za doktore i lijekove, za školu i garderobu...to se ni u šta ne ubraja.

A kada mi jednom reče muž da sam blentava i vidim li da svi puše i imaju za cigare, *niko bašću neće da sije, a kamoli da drži kravu, niko niti rani niti se satra radeći a ti blento*, reče on meni, *žao ti otići na more a noćima ne spavaš koliko te noge bole*. Poreda on meni svašta i ja prestade onoliko davati.

Prestade ja onoliko davati - prestadoše oni ugađati.

Nema pita, nema kvrguša a ni domaće kiselne. Vele *vručine su, ne možemo grijati kuće*; stavili heklane¹ stolnjake po šporetima i kažu da i onako ima svega za kupiti, ko bi se mučio i razvijao, a i ne isplati se.

Vidim ja o čemu se radi. Ma, grihota², mislim se. Jedan smo mi narod ma gdje se nalazili i svuda nas smatraju za isto. Pa, zvali se dijaspora, Bosanci, muhadžeri ili ne znam ti ja kako više. Isto smo mi, baš isto.

¹ vrsta ručnog rada

² nešto što je žalosno

Kad' se naš uspali...

Vidim ja odavno po njoj da nešto nije u redu. Moja komšinica, po običaju uvijek raspoložena i vesela, počela je u posljednje vrijeme izbjegavati moje poglede. Nikada se nismo nešto puno družile, ali kada bi se srele pred zgradom ili u prodavnici znale smo razmijeniti nekoliko riječi, uglavnom o djeci, vremenu ili kuhanju.

Međutim, kada se sretnemo u posljednje vrijeme, ona samo okrene glavu. I njenu djecu vidam sve rijeđe pred zgradom kako se igraju sa drugom djecom, a muža joj baš dugo nisam vidjela. Mislim se nešto u sebi, e vala neću ni pitati ništa, da hoće sama bi mi rekla o čemu se radi, najvažnije je da znam da ja nisam ništa kriva. Sve sam je rjeđe i srećala.

Odem ja neki dan u prodavnicu, došle mađarske crvene paprike, a ja ne mogu odoliti a da bar malo našega ajvara ne upržim. Natovarila se tako, pune kese kad iza mene više neko:

- *Sačekaj de, ženo, kud' si navalila?*- zadihano viče jedna Suada. I ona došla kupiti paprika čak sa druge strane grada. Natovarila je po dvije kese na *paksic*³ i *guvernal*⁴, ne znam da li ijedna paprika ostala u prodavnici.

- *Šta će ti toliko paprika?*- nisam mogla a da je ne upitam.

- *Malo za ispeći, malo za ajvar. Ma, poješće se,* odgovori ona, i nastavišmo zajedno jedan dio puta. Raspričale se nas dvije kako nigdje nema ni paprika, ni paradajza, ni krompira, ni sunca, ni vode - ama baš ničega kao kod nas u Bosni.

- *Nego šta kaže Emira, što je čojk ostavio?*- upita me Suada.

- *Koja Emira, bona?*- iznenadih se ja.

- *Ama tvoja komšinica, što stanuje povrh tebe. Nemoj reći da nisi znala. Ima tri mjeseca. Spetljao se sa nekom Šveđankom na poslu, raspuštenica, feštá u firmi, pa za Božić i, Boga mi, dođe samo jedno popodne kući i pokupi stvari. Ništa Emira ni slutila nije,* raspriča se Suada.

- *Otkud ti to znaš? Ja pojma nemam. Primjetila sam da nešto nije u redu ali nisam htjela pitati. Nezgodno mi.*- rekoh.

³ dio bicikla na zadnjem točku na kome se mogu držati stvari

⁴ prednji dio bicikla koji služi za upravljanje

- Njena bivša jetrva, što radi sa mnom, pričala nam na poslu, ama, svi su k'o otrovani. Uspalio se mrcina obična, 'naku ženu da ostavi. Kaže njegova rodbina da Bog da mu ne bila posljednja, nek' se nigdje ne smiri.

Vole oni Emiru kao svoju rođenu, nikada ona nije ni za koga ništa ružno rekla, priča Suada gurajući biciklo natovareno mađarskim paprikama.

- Pa, što je ostavi, izgledalo je baš da se fino slažu? Mada ne volim da ispitujem o tuđim jadima nisam mogla odoliti a da ne upitam Suadu.

Emira je za nas bila primjer žene i majke, fino odgajala djecu, ni u kakav trač se nije petljala, za svakoga imala finu riječ. U muža joj narav malo poteška, uvijek joj je za nešto prigovarao ali nije djelovao kao osoba koja ostavlja porodicu. Svašta, mislila sam se u sebi.

- Ona Šveđanka ga je dobro upregla, stalno ona nekud izlazi bez njega, a on čuva njenu djecu dok za svoju rođenu nije imao vremena. Mora se ljubavi živjeti, nađi i ti sebi neki hobi pa se zabavljaj, govori ona njemu, pa Suada nastavi.

- Jednu noć ide ona sa prijateljicama u grad, drugu noć dolaze joj prijateljice kući kao nešto će bajagi šiti, a samo sjede jedu i piju. Do sada Emira kuhala i dočekivala - on niti je šta znao niti šta htio uraditi po kući niti oko djece. Uvijek umoran dolazio s posla i odmah se izvali na kauč pred televiziju, a sad da ga vidiš. Nema kod Šveđanki kako ti hoćeš. U njih je sav posao pola-pola. Jel' ona skuhala ručak muško pere suđe, jel'

ona stavila veš da se pere, on ga stere i više tetoši njenu djecu nego svoju rođenu.

- Pa neka mu, sam pao sam se ubio. Žao meni Emire i djece, sigurno im je teško.

Zaustavismo se na raskršću. Suada produžila u svoje naselje, a ja u moje. Danima mi Emira ne izlazi iz glave. Sve nešto preturam i razmišljam što to čovjek uradi. Sada razumijem što me je izbjegavala, sigurno joj je bilo dosta priča, zapitkivanja i objašnjavanja. Umorila se žena od pogleda našega svijeta. Ama baš čudno, od svih brakova

ovo je bio posljednji za koji sam mogla i pomisliti da će se raspasti.

Znam ja da se svijet razvodi i nigdje nema garancija, dođe se, kako se kaže, u te krizne godine kada stariš a još bi bio mlad pa sve nešto dokazuješ i sebi i svijetu. Posebno muški. A zaljubljivanje, sumnjam ja da to postoji u našim godinama, haj' kad baš se ne može izdržati sa nekim naletom koji te progoni i maltretira- to razumijem. Jedan dan, taman kada sam išla na informacije u školu onom mom mlađem ugleda' ja Bakira, Emirinog bivšeg muža. Zaista sam se trgla. Ošišan kratko, baš k'o

jež i kosu natrack'o nekim gelom, sva se sjaji. Na njemu izlizane farmerke i kožna jakna. Tašnu prebacio preko ramena. Najviše mi zapade za oči minduša u uhu i

kožna ogrlica oko vrata. Gore se nakindurio nego kakvo žensko. Pozdravi on mene, al ja ne mogoh odzdraviti. Napravila sam se da ga ne vidim, da ga ne znam. Ma nisam mogla sebi doći, ne znam ni kako sam slušala učiteljicu kada mi je govorila kako mi sinu ide u školi. Ni pola nisam čula. Ama, kako se čovjek promijenio, ni nalik na sebe. Imaju njegovi pravo kada kažu da on treba promijeniti još koju i neka ga upregnu tuđe kada mu naša nije valjala, uspaljeni jarac...

NE KOPIRATI

ODAVDE

FB - niti na njemu niti bez njega

Uključim se i ja na Facebook. Zbog djece, stvarno. Nije da izmišljam. Kćerka me pitala koliko puta, zanovijetala i govorila da su svi na Facebook-u, samo ne ona. Ja to baš puno i ne bendam, jer ona uvijek nađe nešto da zanovijeta. Te svi drugi imaju ovo, te drugi imaju ono, svi mogu ostati duže vani, samo ja moram ovako, samo ja nemam. Ama, uvijek gunda za nešto. Ja se ne dam. Nekada joj samo kažem "*tako ti je i gotovo*", a nekada probam i *finim* ubijediti, mada to ide malo teže. Pričala ja na poslu kolegicama o tome - kad ispade svi imaju svoju stranicu na Facebook-u. Samo je mene vrijeme pregazilo.

Dodem ja kući i kažem kćerki da napravi sebi taj FB, ali da napravi i meni, nek' smo prijatelji i da imam malo kontrole. Danas ima svega preko tog Interneta. Sjede ona i začas, ma nisam se harno⁵ ni okrenula po kući, i sve gotovo. Uključila se ja i gledam šta svijet radi. Malo, pomalo javljaju se neki. Hoće da smo prijatelji, neke znam a neke i ne znam, al' mislim se šta fali, neka naroda. Sjednem ja malo pred kompjuter, pa odmah na Facebook, malo slušam muziku, gledam slike, čitam poruke i začas prođe sat, dva.

Javiše se neki bivši školski drugovi, pa rod odasvud' iz bijeloga svijeta, ali i bivši komšiluk. Meni drago da sam uspostavila sa nekima od njih kontakt. Nisam o njima znala ništa od rata. Meni je onaj FB bio kao izlazak u moju čaršiju. I radost, ali i žalost dijelila sam tu. FB je kao neko čarobno klupko koje, kada počneš odmotavati, nema kraja.

Stižu poruke, stavila ja nešto mojih slika, padaju komplimenti k'o zrele kruške: *te, ništa se nisi promjenila, bo'm se ti držiš, te vidi je jes' dobra*. Smijuljim se ja i mislim se da su to samo slike, prošlo je godina i ko se to od nas nije promjenio, da mi ga je vidjeti. Počnem i ja, ženama, uzvraćati istom mjerom. *Te vidi naše ljepotice, prava mačka, bo'm si bomba, ni mlađe ti nisu ravne*.

Ode to, nikad kraja. Vidim ja da se *to* posebno slika za FB, niko nema promašenih slika. Niko nit' kuha nit' sprema, a da pere o tome i da ne govorim. Sve samo

⁵ U pravom smislu

hodaju od frizera do kozmetičara, od fešte do fešte i po kojekakvim koncertima. Žive kao da su filmske zvijezde.

Pričam ja na poslu o Facebooku i ženama tamo kada jedna cura, što je bila kod nas na praksi, reče kako nema gorih od tih malo starijih žena što glume da su mlade, izazivaju jedna drugu, a ne vide kada se drugi sa njima ismijavaju.

Stavljaju uglavnom svoje slike bez muža i porodice. Gore su od svih pubertetlija. Ja nisam takva, mislim se u sebi.

Dodem ja kući pa odmah pred FB. Rekoh sebi *samo malo*, prije nego se fatim posla po kući. Požurim sjesti prije kćerke. Ona došla sa treninga pa pita nekoliko puta kada ću biti gotova da ona nešto vidi na Internetu. *Samo malo, još minutu, evo gotova sam*, govorim ja i sve odugovlačim. Ona ljuta sjela pred televiziju i odvrnula ton, grmi kuća. Proleti dva sata k'o dlanom od dlan. Vidim ja da sam i ja tu dobro zaglibila. E, nećeš mislim se u sebi. Sama ćeš sebi suditi ili te neće biti.

Malo pomalo smanjim ja to. Polako, ne valja ništa raditi naglo. Pa se onda na kraju skroz isključim. Ma, kada sam tolike godine živjela bez svijeta sa Facebooka mogu vala⁶ i sada. Često mi bude zaista žao što se *isključih*. Valja nama, što smo se rasuli po svijetu, taj Facebook para. Ali kada ne ide kako treba, kada osjetiš da si postao zavistan, onda bolje bez toga. A, bilo je fine šale i zeze i kontakata sa dragim i finim ljudima. Onda mislim još uvijek imaju telefoni. Kada se nekoga poželim ja nazovem. Tada nema razglabanja i da ti nekoliko sati proleti, a da i ne znaš. Vidim da je i djeci laknulo što nisam više na Facebooku.

Imaju pravo. Opet je zavladao mir u kući.

⁶ rječca koja se koristi u bosanskom žargonu, a znači obično: *neka*

PR

DIOGEN pro kultura
<http://diogen.weebly.com>

NE KOPIRATI